

[Time:2.30 Hrs]

[Marks:75]

Please check whether you have got the right question paper.

- N.B:
1. All questions are compulsory.
 2. Figures to the right indicate full marks.
 3. Students answering in the regional language should refer in case of doubt to the main text of the paper in English.

Q.1 A.Choose the correct alternative. (any eight) (8)

- 1 Economic liberalisation was a bold decision by the prime minister _____. (Narsimha Rao / Rajiv Gandhi / Atal Bihari Vajpai)
- 2 _____ means the integration of national economy with the world economy. (Liberalisation / Privatisation / Globalisation)
- 3 Human rights are those conditions of _____ life without no man can seek in general to be himself at his best. (Political / Social / Persona)
- 4 The Right to freedom of religion is a _____. (Directive principle / Fundamental right / Constitutional right)
- 5 _____ is the study of all living systems in relation to their environment. (Ecology / Biology / Physiology)
- 6 The General Assembly adopted UDHR on 10th December, _____. (1945 / 1948 / 1950)
- 7 The _____ stressors are also call as job related stressors. (Individual / Group / Organisational)
- 8 _____ refers to moral and social norms that are essentially desirable for the well-being of an individual group or society. (Ethics / Values / Behaviour)
- 9 _____ helps to develop the power of concentration. (Physical exercise / Meditation / Time management)
- 10 The _____ needs lie at the highest level of the hierachy of Malow's self actualisation theory. (Social / Esteem / Self-actualisation)

B Write True or False (any 7) (7)

- 1 Liberalisation makes no difference to the inflow of foreign capital.
- 2 Corporate farming in small-scale farming.
- 3 The fundamental rights are absolute.
- 4 Freedom of speech and expression may also include defamation
- 5 Environmental degradation does not affect marine life.
- 6 The composition of environment is the same everywhere,
- 7 School is the secondary agent of socialisation
- 8 Competitive work environment is a background stressor.
- 9 Article 17 is related to untouchability.
- 10 According to Maslow physiological needs means.

Q.2 A. Discuss the reasons for farmer's suicides in India. (15)

OR

- B. Explain the concept of human rights. Elaborate its origin and evolution**

Q.3 A. Discuss the Fundamental Rights enshrined in Indian constitution. (15)
OR

B. State the causes of environmental degradation.

Q.4 A. Write a detail note on 'Sustainable development'. (15)
OR

B. The values play an important role in the individual development' explain.

Q.5 A. Define the concept of conflict and state the strategies for coping with conflict. (15)
OR

B. Write short notes. (any 3)

- 1 Corporate farming
- 2 Universal Declaration of Human rights
- 3 Scope of ecology
- 4 Prejudice
- 5 Methods for coping stress

- सूचना: 1. सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2. उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवतात.
3. प्रादेशिक भाषेत उत्तर देणाऱ्या विद्यार्थ्यांनी शंका असल्यास पेपरच्या मुख्य मजकुराचा इंग्रजीमध्ये संदर्भ द्यावा.

प्र.१ अ) योग्य पर्याय लिहा. (कोणतेही ८) (८)

- १ आर्थिक उदारीकरण हा पंतप्रधान ----- यांनी घेतलेला धाडसी निर्णय होता.
(नरसिंह राव / राजीव गांधी / अटल बिहारी वाजपेयी)
- २ जागतिक अर्थव्यवस्थेशी राष्ट्रीय अर्थव्यवस्थेच्या होणार्या एकात्रिकरणाच्या प्रक्रियेला ----- म्हणतात.
(उदारीकरण / खाजगीकरण / जागतिकीकरण)
- ३ मानव हक्क हे ----- जीवनाची अशी परिस्थिती की ज्याशिवाय कोणतीही व्यक्ती आपली जास्तीत जास्त प्रगती करू शकते
(राजकीय / सामाजिक / वैयक्तिक)
- ४ धार्मिक स्वातंत्र्याचा हक्क हा एक ----- आहे.
(निर्देशक तत्व / मुलभूत हक्क / घटनात्मक हक्क)
- ५ सर्व जीवांचा त्यांच्या पर्यावरणाशी असलेल्या संबंधाचा अभ्यास म्हणजे -----.
(पर्यावरणशास्त्र / जीवशास्त्र / शरीरशास्त्र)
- ६ आमसभेने मानवी हक्क जाहीरनामा १० डिसेंबर ----- रोजी संमत केला.
(१९४५ / १९४८ / १९५०)
- ७ ----- तणावकारक कामांशी संबंधीत तणावकारक म्हणून ही संबोधले जातात.
(वैयक्तिक / समुह / संघटनात्मक)
- ८ व्यक्ती, समुह आणि समाजाच्या कल्याणासाठी आवश्यक असणारे नैतिक आणि सामाजिक नियम म्हणजे -----
(नैतिकता / मूल्ये / वर्तणुक)
- ९ ----- एकाग्रता वाढविण्यासाठी मदत करते.
(शारीरिक व्यायाम / ध्यानधारणा / कालव्यवस्थापन)
- १० ----- गरजा या मास्लोच्या सिध्दांताच्या वरच्या स्तरावर आहेत.
(सामाजिक / सन्मानविषयक / आत्मपूर्ती)

ब पुढील विधाने चूक की बरोबर आहेत ते सांगा. (कोणतेही ७) (७)

- १ उदारीकरणामुळे विदेशी भांडवलाच्या आंतरप्रवाहावर कोणताही फरक पडत नाही.
- २ सामुदायिक शेती ही लघु शेती आहे.
- ३ मुलभूत हक्क हे परिपूर्ण आहेत.
- ४ भाषण आणि अभिव्यक्ती स्वातंत्र्यामध्ये प्रतिष्ठेचा समावेश होतो.
- ५ पर्यावरणाच्या अवनतीचा सागरी जीवनावर परिणाम होत नाही.
- ६ पर्यावरणाची रचना सर्वत्र सारखी आहे.
- ७ शाळा हे सामाजिकीकरणाचे दुय्यम माध्यम आहे
- ८ कामाचे स्पर्धात्मक वातावरण हे एक पार्श्वभूमी ताणक आहे.
- ९ कलम १७ हे अस्पृश्यतेशी निगडीत आहे.
- १० मास्लोच्या मते अन्न, वस्त्र, निवारा या शारीरिक गरजा आहेत.

प्र.२ अ) भारतातील शेतकऱ्यांच्या आत्महत्येच्या कारणांवर चर्चा करा. (१५)

किंवा

ब) मानवी हक्क ही संकल्पना स्पष्ट करा. त्याचा उगम आणि उत्क्रांतीचा तपशिल द्या.

प्र.३ अ) भारतीय राज्यघटनेतील मुलभूत हक्कांवर चर्चा करा. (१५)

किंवा

ब) पर्यावरणाच्या हासाची कारणे विशद करा.

प्र.४ अ) 'शाश्वत विकास' यावर सविस्तर टिप लिहा. मूल्ये व्यक्तीच्या विकासात महत्त्वाची भूमिका बजावतात' स्पष्ट करा. (१५)

किंवा

ब) मूल्ये व्यक्तीच्या विकासात महत्त्वाची भूमिका बजावतात' स्पष्ट करा.

प्र.५ अ) 'संघर्ष' ही संकल्पना स्पष्ट करा आणि संघर्ष कमी करण्यासाठी करायच्या युक्त्यांची चर्चा करा. (१५)

किंवा

ब) थोडक्यात टीपा लिहा. (कोणत्याही ३)

- १ कंपनी शेती
- २ मानवी हक्कांचा वैश्विक जाहीरनामा
- ३ परिस्थितीकी शास्त्राची व्याप्ती
- ४ पूर्वग्रह
- ५ तणाव कमी करण्याच्या पध्दती